

SEREGÉLYESI JÁNOS

AMIRŐL EGY MAGYAR MAUZÓLEUM MESÉL

Tavaly augusztus 2-án megnyílt egy családi mauzóleum ajtaja: Esterházy Péter írót helyezték ősei sírboltjába, egyenes ágú leszármazottját egy ősi, magyar családnak. Egy híres, arisztokrata famíliának. Az Esterházyak mauzóleuma egy Veszprém megyei, kis faluban van, Gannán, tíz-tizenkét kilométerre Pápától. Hogy miért ezt az eldugott, kis falut választotta a Habsburg-udvarhoz közeli, grófi család végső nyughelynek? Csak találgatni tudjuk. Igaz, a híres Esterházy fertői kastély sincs a forgalmas utak közelében. Mindenesetre Gannát elkerülték a hadi utak. A család más nyughelyeit feldúlták a különféle seregek. Kismartont a török hadak, Nagyszombatot Napóleon francia katonái. A gannai mauzóleumot és templomot 1818-ban szentelték fel, Esterházy Miklós gróf (1775–1856) építtette, akit a népes és szerteágazó Esterházy családban nem is könnyű elhelyezni. Az építész Charles Moreau (1758–1841) volt, az Esterházyak házi építésze. A templom és a mauzóleum igényes építészeti emlék, a templomhajó a római Pantheon kicsinyített mása.

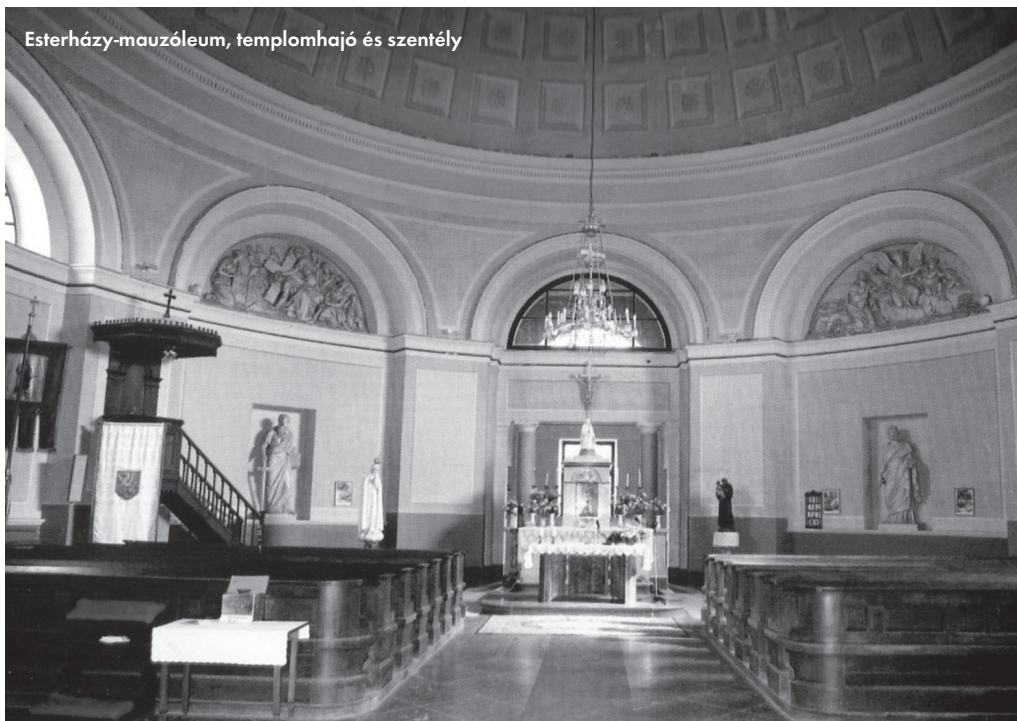
Az eredendően felvidéki Esterházy család már a XVII. században háromfelé ágazott el: a fraknoi, a cseszneki és a zólyomi grófi ágra. Ganna mindhárom ág végső nyughelye kívánt lenni. A család hercegi ága Kismartonban maradt.

A család első nagy egyénisége Esterházy Miklós (1583–1645), ő szerzi a Habsburgoktól 1613-ban a bárói, majd 1626-ban a grófi címet. Az ország nagy hatalmú nádora. Őt az általa építtetett nagyszombati Keresztelő Szent János jezsuita templom altemplomába temették el. A hercegi címet már fia, Pál (1635–1713) szerezte meg 1687-ben. Elsősorban azzal, hogy a török végső kiűzését jelentő sorsdöntő csatákban sikeresen vett részt. Tehetsége művészetekben is jelentkezett (*Mars Hungaricus* és *Harmónia Caelestis*). Ő az általa alapított kismartoni Szent Mihály ferences templom és kolostor altemplomában nyugszik.

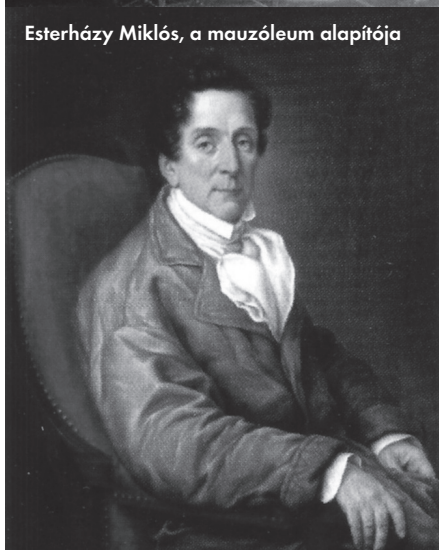
Az Esterházyak története nem választható el az ország történetétől. Sokáig a történelem utcájának napfényesebb oldalán jártak, roppant vagyonukat elsősorban a Habsburg-udvartól kapták. Megbízható hívei voltak a bécsi udvarnak, s a magyar katolicizmus erős bástyájának számítottak. Persze, egy ilyen családban is akadtak másféle gondolkodók. Gróf Esterházy Antal (1676–1722) kuruc tábornok lett, Rákóczi Rodostóig kísért. (Elkobzott vagyonát a család hűséges, labanc része kérte és kapta meg.) Másfél évszázaddal később gróf Esterházy Pál alezredes (1805–1877) a 48-as szabadságharc híve lett, Komárom egyik hős védője, aki Klapka ügyes megállapodása értelmében nem volt felelősségre vonható. Később a Kossuth-emigráció diplomáciáját segítette.

De kanyarodjunk vissza a gannai mauzóleumhoz! A római Pantheon mintájára kialakított altemplom első halottja gróf Esterházy Ferenc (1715–1785). Ő az, akiért nemcsak a harang,

Esterházy-mauzóleum, templomhajó és szentély

Esterházy Miklós, a mauzóleum alapítója

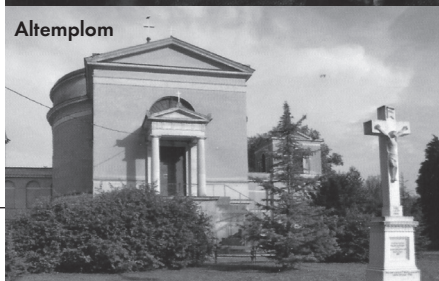

Gannán

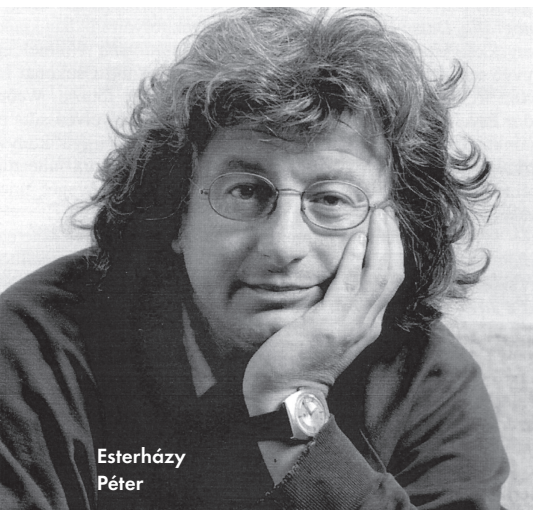
Esterházy Pál
huszárcapitány

Altemplom

hanem Mozart Szabadkőműves gyászzenéje is szólt. A magyar ügyek kancellárjaként tevékeny szerepet vállalt Mária Terézia modernizáló politikájában (Ratio Educationis). Ő találja ki és javasolja a máig legnagyobb állami kitüntetést: a Szent István Rendet. Később II. József uralkodása alatt is magas méltóságokat (horvát bán) visel, de a kalapos király erőltetett germanizálása és centralizálása miatt a viszonyuk feszültté vált. Le is mondott minden tisztségéről, s még abban évben meghalt. Mozartnak szabadkőműves páholytársa volt a bécsi *A Jótékonyághoz* elnevezésű páholyban. Az 1785 novemberében bekövetkezett halála alkalmából szerezte Mozart a Szabadkőműves gyászzenét. A szabadkőműves rítusokban fontos és visszatérő elem a zene és az elmúlásra való emlékezés. Ennek a méltósága megjelenik

Esterházy Péter

Esterházy Mór
miniszterelnök

a zeneműben. Arról, hogy milyen volt a gróf és Mozart kapcsolata, nem tudunk. A hetenkénti páholyülések időszaka alatt mintegy testvérnek kellett tekintésük egymást. A szabadkőműves-ség fontos része a jótékonykodás is. Esterházy ennek eleget tett, a Dunántúlon árvaházat, szakiskolát és kórházat alapított.

Az első, gannai koporsótól a mostani urnáig mintegy kétszáz éves az út. Szóljunk most a híres író szűkebb családjáról! Esterházy Péter nagyapja gróf Esterházy Mór (1881–1960) politikus volt, s nem a legszerencsésebb történelmi időkben. Az utolsó Habsburg császár, IV. Károly 1917 nyarán miniszterelnökké nevezte ki. 1917 nyara kilátástalan és fenyegető nyár volt. A világháború elveszthetősége egyre

valószínűbbé vált, bár egy trianoni típusú bekekötés még elképzelhetetlennek látszott. A nyitott, mérsékelt, elsősorban választójogi reformokat megvalósítani akaró Esterházy Mór lemondott. Később csak távolból politizált, de 1931-től országgyűlési képviselőséget vállalt. Bethlen Istvánhoz közeli, németellenes politikus lett, a Gestapo 1944 őszén letartóztatta. Rab útja Mauthausenig vezetett. A kommunista rendszerben a kitelepítést nem úszta meg (1951), bár bizonyos mértékig még Rákosiék is respektálták németellenességét. Így kapott néhány holdat, amelyet bérbe adhatott. Nagybirtokait természetesen kárpótlás nélkül szétosztották. 1956-ban rokonaihoz Ausztriába költözött. Halálakor, 1960-ban a gannai eltemetése elképzelhetetlen volt, így Gannán csak emléktáblája van. Máriacelli temetésére nem engedték ki a fiát „államérdek veszélyeztetése” címén.

A második világháború utáni hatalom nem bírta ki, hogy legalább egy Esterházyval ne statuáljon példát. Herceg Esterházy Pált belekeverték a Mindszenty-perbe, s tizenöt évet kapott. 1956-ban érthető okokból Zürichbe költözött. Őt Kismartonban temették. Grófi temetésekről akkor már szó sem lehetett, ezt az „Egyes rangok és címek megszüntetéséről” szóló 1947. évi IV. törvény elrendezte. A törvénytervezet még a Nemzetgyűlés tárgyalta 1946 decemberében. Előterjesztője Rajk László belügyminiszter volt. A nem túl hosszú vitában nyolc képviselő szólalt fel az akkor még működő demokratikus pártoktól. A kommunista párt képviselője éppen egy Esterházy herceget nevezett meg elrettentő példaként. A birtokharácsoló, népnyzó, XVII. századi, első Esterházy Pál herceget, aki – mint említettük – egészen másfajta emléket hagyott hátra. Ez az osztályharcos jellegű hangulat még Illyés Gyulát is megérintette. 1961-ben megjelent *Ebéd a kastélyban* című kisregényében egy Batthyány leszármazottal vitatkozik. Ebben, úgy véli, arisztokráciánk „Irodalmilag jeltelenül fordul sírba...”, s „országulásuk vitte történelmi katasztrófába a nemzetet...” Akkor a regény főszereplője nem talált enyhítő körülményt.

A Nemzeti Múzeum mellett levő régi Esterházy utcát 1949-ben átnevezték Puskin utcára. Nemsokára az éttermi étlapokról is eltűnt az *Esterházy-rostélyos* (a nagy gourmet Esterházy Pál Antal herceg, diplomata, 48-as miniszterrel elnevezve). A gasztronómia éber és pártos irányítóinak feltehetően szovjetbarát ötletére Puskin-rostélyosra változott. A 60-as évek második felében, bizonyára a politikai konszolidáció finom jeleként, megszűnt a Puskin-tál, de nem rehabilitálták az Esterházy-rostélyost. Bölcsnek látszó kompromisszumként megjelent a *fertődi rostélyos*.

A történelemszemléletű viták valószínűleg sosem fognak lezárulni. Időről időre újabb bizonyítékok kerülnek elő vagy értékelődnek át. Hiszen ha a néptől való elszakadás vádját nézzük, s körültekintünk a gannai mauzóleumban,

itt találjuk gróf Esterházy Pál huszárkapitány vagy gróf Esterházy Alajos (E. Mór testvére) koporsóit, akik arisztokrata származás ide, arisztokrata származás oda, a galíciai fronton, illetve a Kárpátokban tűzvonalban haltak hősi halált 1915–16-ban. A gannai mauzóleum tehát történelmi álmokat őriz. S a történelmi, családi nevet egy író hozta vissza a köztudatba.

Esterházy Péter irodalomtörténeti elhelyezése nem az én feladatom. Tény, hogy Esterházy Péter huszonhét nyelven hirdeti a modern magyar irodalom jelenlétét a világirodalomban. Ő a szellem arisztokratája lett. Tudós méltatói a magyar nyelv művészenek tekintették. A nyelv minden rétegét felhasználta, kicsiszolta. Szójátékai nyelvi teremtő játékká finomultak. Kiművelt egy sokértelmű, távolságtartó, elegánsan elutasító beszédmódot. Az ironikusan elgondolkoztató Esterházy-mondat irodalmi fogalom lett. Fő témája visszatérően a családja. Főhőse édesapja, akit sok megértéssel csodált. Többek közt azt a hanyag eleganciát, amellyel tudomásul vette, hogy nagyúrból egyszerre segédmunkás lett. Jóval később a hatalom kegyesen engedte az édesapának, ha már beszél angol–francia–német nyelven, hogy kicsit kiemelkedhet a segédmunkási osztályból. Vállalhat szakmai szövegfordításokat. Miket fordított? Például a herendi porcelángyár terméknépszerűsítőit, régésztanulmányt a római provinciáról, néprajzi tanulmányt a magyar nép hiedelemvilágáról.

Egy ilyen család miért nem ment el nyugatra? Erre a többször feltett kérdésre az író szerint felmenői soha nem adtak értékelhető feleletet. Valószínűleg komolyan vették az „Áldjon vagy verjen Sors keze!” mondatot. Aztán egy véletlen folytán kiderült, hogy az apa, gróf Esterházy Mátyás beszervezett III/III-as ügynök volt. Ezt az író érthetően sokszerűen élte meg. Egy író tervein kívüli regényben próbálta kiírni magából. „Édesapám – ahogy az író oly sokféle módon leírta – már nem tudja elmesélni miként szervezték be 1957 drámai évében. A megmaradt BM-akták csak annyit mondanak: »Kompromittáló adatok felhasználásával.« El tudjuk képzelni a KGB-szakértők által felügyelt BM zsarolási gátlástalanságát és találékonyosságát. Később lehet, hogy tehetséges fiainak karrierjével zsarolták (köztudomású, hogy Esterházy Péter öccse, Esterházy Márton huszonkilencszeres válogatott, nemzetközileg is számon tartott labdarúgó volt). A nagy családot befogadó gannai mauzóleum pedig őrizi dr. Esterházy Mátyás földi maradványait és vele titkait is.

Esterházy Péter a XXI. században adott újabb rangot a nagyhírű családnak. Különböges mondatait pedig az olvasói élmények és könyvtárak őrzik. A tengeren innen és a tengeren túl. ♡

LYUKASÓRA

LYUKASÓRA OLVASÓI LAP
XXVI. évfolyam, 1. szám. 2017/1.

A szerkesztőbizottság tagjai:
**Alföldy Jenő, Ágh István,
Bertalan Tivadar, Czigány György,
Dobai Péter, Gyulai Líviusz,
Iancu Laura, Kalász Márton,
Pröhle Gergely, Rózsássy Barbara,
Szakonyi Károly, Tóth Éva**

Főszerkesztő: **Sághy Ildikó**
Főmunkatárs: **Szakonyi Károly**
Művészeti vezető: **Kő Pál**
Művészeti szerkesztő: **Réti Attila**
Olvasószerkesztő: **Pécsi Tibor**
Rovatvezető: **Ughy Szabina**
Titkárságvezető: **Óri-Kiss Gyöngyi**

Szerkesztőségi postacím:
1052 Budapest, Városház u. 7., fsz. 15.
Telefon: 233-6952.
Mobil: 06-20-465-9232.
E-mail: iroegy@gmail.com.

Kiadja: **Magyar Írók Egyesülete**
Elnök, kiadóigazgató: **Szakonyi Károly**

Nyomdai kivitelezés:
Pharma-Press Kft.
1037 Budapest, Vörösvári út 119–121.
Felelős vezető: **Dávid Ábel Dániel**

Terjeszti: Magyar Posta Zrt.
Hírlap Üzletága és regionális társaságai.
Előfizetésben megrendelhető az ország bármely postáján, a hírlapot kézbesítőknél, www.posta.hu WEBSHOP-ban (<https://eshop.posta.hu/storefront/>), **e-mailen** a hirlapelofizetes@posta.hu címen, **telefonon** 06-1-767-8262 számon, **levélben** a MP Zrt. 1900 Budapest címen.
Külföldre és külföldön előfizethető a Magyar Posta Zrt.-nél: www.posta.hu WEBSHOP-ban (<https://eshop.posta.hu/storefront/>), 1900 Budapest, 06-1-767-8262, hirlapelofizetes@posta.hu
Előfizetési díj: fél évre 1320 Ft, egész évre 2640 Ft
Egy példány ára: 450 Ft
Megjelenik: kéthavonta

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza

LEXIKON

HIC ET NUNC – ITT ÉS MOST
PRO FUTURO – A JÖVŐÉRT
ESCA DEORUM – ISTENEK ELEDELE
PRO BONO PUBLICO – A KÖZJÓÉRT
VESTIBULUM – ELŐCSARNOK, BEJÁRAT

TARTALOM

Keresztes Dóra:
Lúdvérc

Keresztes Dóra munkái a Pesti Vigadóban **B/2**.
Szakonyi Károly: Leárazás **1**
A HÓNAP KÖLTŐJE **Szabó T. Anna**
Kísérlet borral és gyertyával, Örvényben, Undor, Elhagy, Új lakás, Ébredés **2-3**
Ughy Szabina:
Kérdések Szabó T. Annához **4-5**
Lipcsey Emőke: Európai tavasz **6-7**
Ughy Szabina:
„Sokan szenvednek ma identitászavarban” – Interjú Lipcsey Emőkével **8-9**
Báger Gusztáv:
Európa elrablása, Süllyedés **9**
A kíváncsi búcsúzó,
Dokumentumfilm **Vas Istvánról 10-14**
A Nemzet Művésze – 2016 **15**
Kalász Márton: Hazám **15**
Kernács Gabriella: Időutazás Keresztes Dóra és Orosz István kiállításán **16-19**

Szakonyi Károly:

Olvassuk újra! Gályarabok unokája **20**

Szabó Magda:

Szent Róza ünnepe **21-23**

Dobai Péter: Hollósy Simon, Önarckép, F.A.S.N. 1916 **23**

Marton Réka Zsófia: Az ígélet **23**

Alföldy Jenő: Élet, élet, élet –

Vathy Zsuzsa utolsó kötetéről **24**

Szakonyi Károly:

Zsuzsa – Búcsú Vathy Zsuzsától **25**

Szerencsés Károly: Szűz hősziápad **26**

Árny a kövön – **Ország Lili** kiállítása

a Magyar Nemzeti Galériában **27**

Minden másképp van – **Karinthy**

Frigyes összes fényképe **28-30**

Szakonyi Károly: Itália szerelmese **31**

Kenyeres Zoltán:

Egy olvasás története – Krasznahorkai

László legújabb kötetéről **32-36**

Kő Pál: Szobrászpalánták **37**

Seregélyesi János:

Amiről egy magyar

mauzóleum mesél **38-39**

Válogatás a **Körmendi Galéria**

gyűjteményes anyagából **B/3**

Ország Lili életmű-kiállítása

a Magyar Nemzeti Galériában **B/4**

Kedves Olvasóink!

Kérjük önöket, hogy támogassák a Lyukasóra folyóirat megjelenítését azzal, hogy a 2017-es évre előfizetőink lesznek (lásd: postai előfizetésnél), de segíthetnek alkalmoszerű támogatással is. És a jövőben ezt (2017-től) adójuk 1%-ának felajánlásával is megtehetik. Bankszámlaszámunk: Kereskedelmi és Hitelbank 10200940-21519541-00000000. Ha erre a bankszámlára nevük és címük feltüntetése mellett befizetik az éves előfizetési díjat, vagyis a 2640 forintot, a szerkesztőségből is folyamatosan megküldhetjük önöknek a Lyukasóra aktuális számait. Előre is köszönjük, üdvözlettel: a Szerkesztőség.

A MEGJELENÉS TÁMOGATÓI

nka
Nemzeti Kulturális Alap

- Emberi Erőforrások Minisztériuma
- Nemzeti Kulturális Alap
- Pest Megyei Kormányhivatal
- Szerencsejáték Zrt.
- Ferencváros Önkormányzata
- Körmendi Galéria
- Márkus Antikó Bt.

Számunkat a Keresztes Dóra és Orosz István kiállításának anyagával, a Vas István dokumentumfilm képeivel, Dragomán György fotójával, Hollósy Simon képeivel, a Körmendi-Csák Gyűjtemény anyagával, Inkey Aliz fotójával, a Petőfi Irodalmi Múzeum archív felvételeivel, Szerencsés Károly fotójával, a Hevesi Művésztelep kiállításának anyagával, az Esterházy-mauzóleum képeivel, a Magyar Nemzeti Galéria Ország Lili-kiállításának anyagával és a Lyukasóra folyóirat archív anyagaival illusztráltuk.

Alföldy Jenő, 1939
Báger Gusztáv, 1938
Dobai Péter, 1944
Inkey Aliz, 1940
Kalász Márton, 1934
Kenyeres Zoltán, 1939
Kernács Gabriella, 1943

Kovács Ida, 1963
Kő Pál, 1941
Lipcsey Emőke, 1957
Marton Réka Zsófia, 1987
Réz Pál, 1930-2016
Sághy Ildikó, 1941

SZERZŐINK

Seregélyesi János, 1948
Szabó Magda, 1917–2007
Szabó T. Anna, 1972
Szakonyi Károly, 1931
Szerencsés Károly, 1960
Ughy Szabina, 1985

feLugossy László kiállítása a Godot Galériában

SPONTÁN VÁLOGATÁS

www.offjovő.hu

19 év – 19 mű.

A Godot Galéria tizenkilenc éve létezik a fővárosban, ezért a galéria fontos művészeinek, feLugossy Lászlónak tizenkilenc művét állították ki a születésnapjára.

A Munkácsy-díjas festő (performer, színész, rendező, író, forgatókönyvíró, énekes) kiállítása – akít

a kelet-európai, underground avantgárd képviselőjeként tartanak számon – 2017. február közepéig volt látogatható.

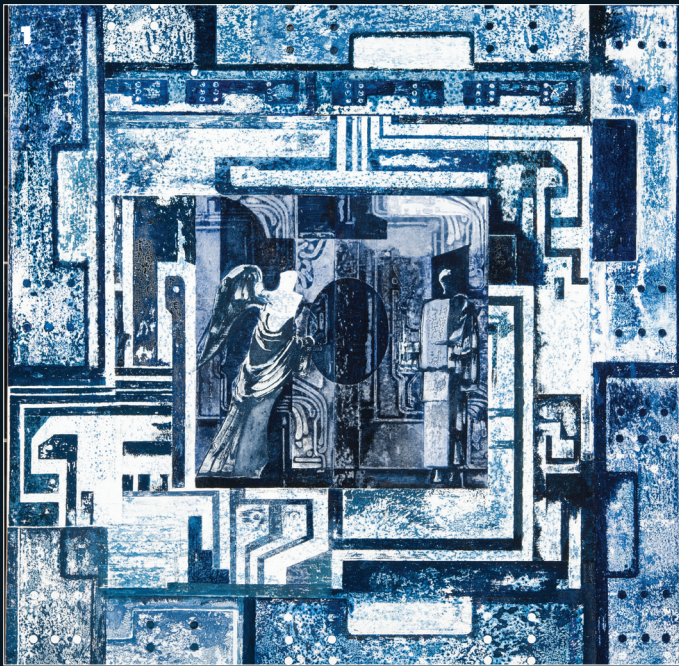
1. Offjövő
2. 5/6-od vízfordó
3. Önarckép spatulával
4. Lecke
5. Akt
6. Kíváncsiskodókkal
6. Sárga fej

ÁRNY A KÖVÖN

ORSZÁG LILI ÉLETMŰ-KIÁLLÍTÁSA
A MAGYAR NEMZETI GALÉRIÁBAN

Cikkünk a 27. oldalon

1. Labirintus, Ikaros, 1974 - 1975
2. Aranyváros, 1960
3. Memento, 1957
4. Vonat előtt, Alagút, 1957
5. Kislány fal előtt, 1955

Ár: 450 Ft